

Rapport

---

# Conflict Israël-Palestina

*I&O-peiling 22-23 oktober 2023*

# Colofon

**Uitgave**

I&O Research  
Piet Heinkade 55  
1019 GM Amsterdam

**Rapportnummer**

2023/190

**Datum**

oktober 2023

**Auteurs**

Peter Kanne  
Asher van der Schelde

*Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron (I&O Research) duidelijk wordt vermeld.*



# Inhoudsopgave

|          |  |           |
|----------|--|-----------|
| <b>1</b> | <b>Achtergrond</b>                                     | <b>9</b>  |
| 1.1      | Kennis   | 9         |
| 1.2      | Mate van interesse                                     | 9         |
| 1.3      | Zorgen   | 10        |
| <b>2</b> | <b>Houding t.a.v. conflict</b>                         | <b>12</b> |
| 2.1      | Verantwoordelijkheid                                   | 12        |
| 2.2      | Geen rechtvaardiging voor aanval van Hamas             | 13        |
| 2.3      | Twee-statenoplossing enig perspectief                  | 13        |
| <b>3</b> | <b>Rol Nederland</b>                                   | <b>14</b> |
| 3.1      | Weinig steun voor reactie Nederlandse regering         | 14        |
| 3.2      | “Nederland moet kritischer zijn op Israël”             | 15        |
| 3.3      | Slechts 15 procent wil Israël onvoorwaardelijk steunen | 16        |
| 3.4      | Demonstraties  | 17        |
| 3.5      | Verkiezingen en leiderschap                            | 18        |
| <b>4</b> | <b>Onderzoeksverantwoording</b>                        | <b>20</b> |



# Samenvatting

## Nederland leeft mee met onschuldige slachtoffers in Israël en Gaza

Ruim zeven op de tien Nederlanders (72%) volgen het conflict tussen Israël en de Palestijnen. Acht op tien maken zich zorgen over het conflict tussen Israël en de Palestijnen (79%).

Het valt in de eerste plaats op hoe genuanceerd mensen reageren. Men is vooral begaan met al de onschuldige slachtoffers die dit conflict maakt, aan beide kanten. Velen kijken naar de historie, het ontstaan van de staat Israël in 1948. Een NSC-kiezer zegt: 'Ik ken erg bang voor escalatie, ook hier in het westen. De Jodenhaat neemt weer enorm toe'. Veel respondenten verwoorden deze angst. Uitsluitend zorg en uitzichtloosheid met betrekking tot een oplossing. (Al ziet 58% de twee-statenoplossing als enige manier om het voortdurende geweld tussen Israël en de Palestijnen te doorbreken.)

De reacties zijn als volgt samen te vatten:

- Verschrikkelijk dat er zoveel onschuldige slachtoffers vallen, aan beide kanten;
- Bang dat het escaleert, angst voor een wereldoorlog;
- Angst voor verdere polarisatie in Nederland, gevoel een kamp te moeten kiezen;
- Beide kanten hebben schuld:
  - Hamas heeft met deze verschrikkelijke daad vlam weer in de pan doen slaan;
  - Angst voor toenemend antisemitisme
  - Begaan met lot Palestijnen, Israël onderdrukt de Palestijnen al (te) lang;
  - De rest van de wereld kijkt (al te lang) weg
- Deze oorlog kan Poetin de gelegenheid geven kans te grijpen in Oekraïne

Veel Nederlanders (43%) missen *de nuance in het Nederlandse debat over de kwestie Israël-Palestina* en 61 procent vindt dat *Nederlanders te snel denken in termen van goed en fout over de kwestie Israël-Palestina*.

## Betrokkenheid groot, maar iets minder dan bij oorlog in Oekraïne

In vergelijking met de oorlog in Oekraïne - met name toen deze uitbrak in maart 2022 - volgt men de oorlog in Israël iets minder en maakt zich er ook iets minder zorgen om. Toen de oorlog tussen Rusland en Oekraïne uitbrak volgde 87 procent die (nu dus 72%) en maakte 90 procent zich zorgen (nu 79%).

## Met name Hamas verantwoordelijk gehouden voor oplaaien conflict

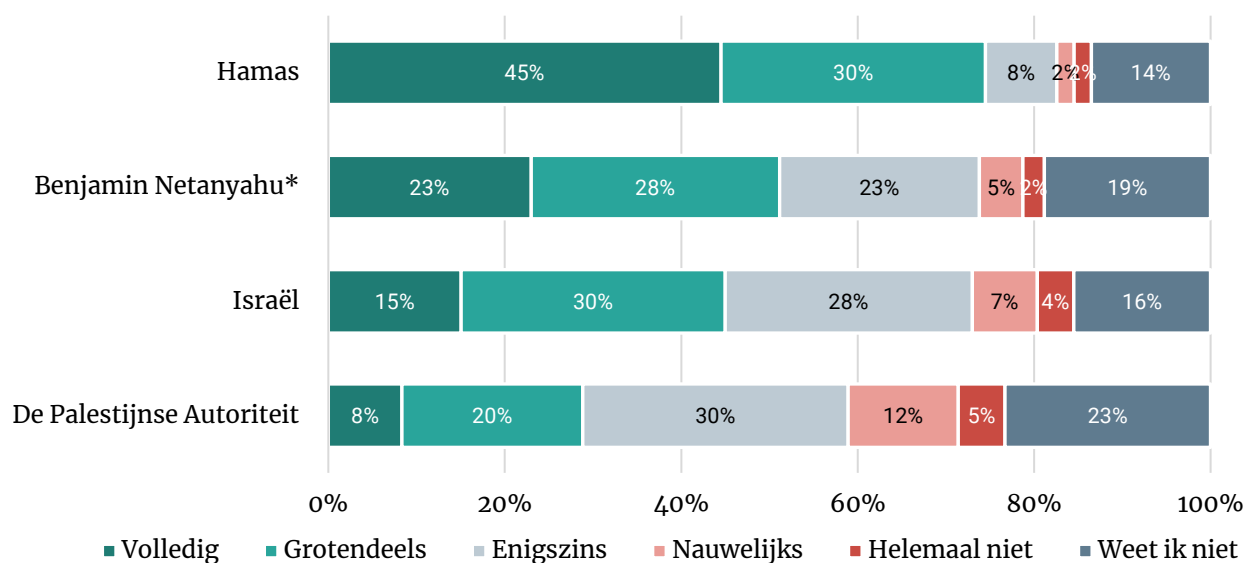
De verantwoordelijkheid voor het oplaaien van het conflict wordt in de eerste plaats en in sterke mate gelegd bij Hamas: driekwart houdt Hamas verantwoordelijk. Bijna niemand (4%) zegt *nauwelijks tot niet*.

Ruim de helft (53%) van de Nederlanders vindt dat er geen enkele rechtvaardiging is voor de aanval van Hamas, 13 procent is het daar niet mee eens. Alleen onder de DENK-aanhang is een groter deel het ermee oneens (41%) dan eens (32%).

Na Hamas houdt men Israël (45%) en meer nog premier Netanyahu (51%) verantwoordelijk. De Palestijnse Autoriteit (dat de leiding heeft over delen van de Westelijke Jordaanoever, maar niet over de Gazastrook) dicht men, met 28 procent, beduidend minder verantwoordelijkheid toe.



**Figuur 0.1 – In hoeverre houdt u de volgende spelers verantwoordelijk voor het oplaaien van het conflict?**



\* premier van Israël

### Slechts 15 procent steunt Israël onvoorwaardelijk; weinig steun reactie Nederlandse regering

Slechts 15 procent vindt dat de Nederlandse regering Israël onvoorwaardelijk moet steunen (zoals premier Rutte aanvankelijk deed<sup>1</sup>). Het is dus niet verrassend dat slechts een kwart achter de reactie van de Nederlandse regering staat. Ruim de helft (55%) staat daar niet achter.

De vraag naar steun voor het regeringsoptreden stellen we sinds maart 2022 ook m.b.t. de oorlog tussen Rusland en Oekraïne. Er was en is er juist veel steun voor de manier waarop de regering hier mee omgaat (twee weken geleden: 55% steunt het, 20 procent niet).

Alleen onder kiezers van SGP, VVD, CU en CDA zien we dat de helft of meer de manier waarop de Nederlandse regering omgaat met het conflict tussen Israël en de Palestijnen steunt.

### “Nederland moet kritischer zijn op Israël”

Ruim de helft van de Nederlanders (55%) vindt dat de Nederlandse regering kritischer moet zijn op Israël dan het nu is. (Dit onderzoek vond plaats van zondagavond 22 oktober tot dinsdagochtend 24 oktober, grotendeels voor het bezoek van premier Rutte aan Israël en de Palestijnse Autoriteit. Tijdens zijn gesprek met Netanyahu drong hij erop aan dat Israël burgerslachtoffers probeert te voorkomen).

Eén op vijf (21%) vindt de regeringsreactie goed, slechts 6 procent vindt dat Nederland meer steun moet bieden aan Israël.

### Acht op tien: Israël, maak geen onnodige burgerslachtoffers in de Gazastrook

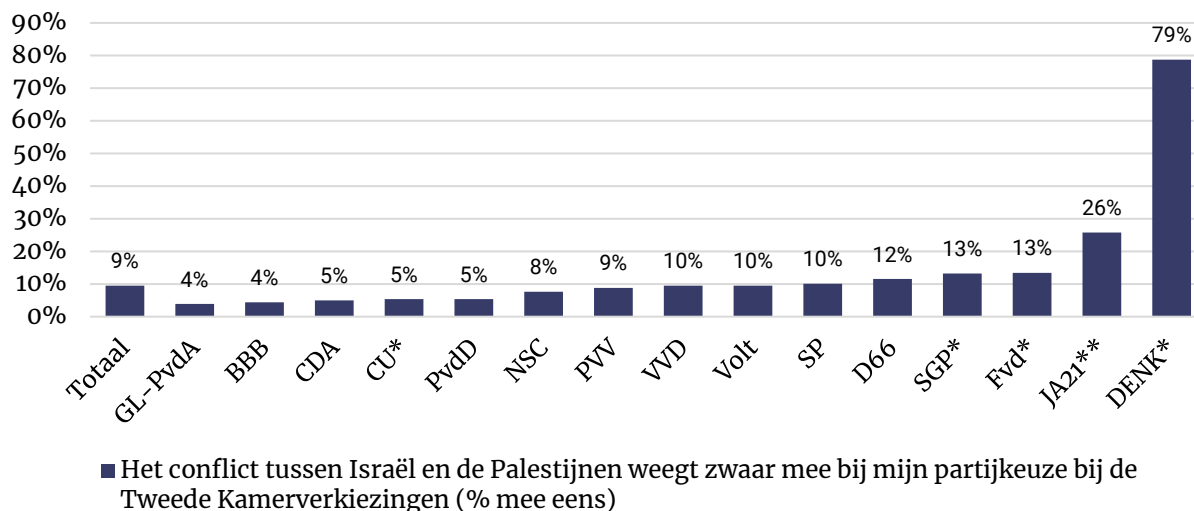
Het is niet zo dat een ruime meerderheid vindt dat Nederland meer voor de Palestijnen moet opkomen (43% vindt dat), wel vindt een zeer ruime meerderheid (78 procent) dat de Nederlandse regering Israël moet oproepen geen onnodige burgerslachtoffers te maken in de Gazastrook.

<sup>1</sup> Dit onderzoek vond plaats van zondagavond 22 oktober tot dinsdagochtend 24 oktober, grotendeels voor het bezoek van premier Rutte aan Israël en de Palestijnse Autoriteit. Bij dat bezoek heeft Rutte zijn steun voor Israël opnieuw uitgesproken, maar ook opgeroepen tot proportionaliteit en het niet schenden van het oorlogsrecht.

## Oorlog in Israël en Gaza heeft (nog) nauwelijks impact op verkiezingen

Met de stelling "Het conflict tussen Israël en de Palestijnen weegt zwaar mee bij mijn partijkeuze bij de Tweede Kamerverkiezingen" is 9 procent het eens. Vooral voor DENK-kiezers is het een belangrijk punt.

**Figuur 0.2 – Eens / oneens met stelling 'Conflict weegt zwaar mee' (naar huidige politieke voorkeur)**



\* tussen 30 en 40 waarnemingen, dus indicatief. \*\* JA21: slechts 17 waarnemingen.

Toch zien we dit niet of nauwelijks terug in de zetelpeiling van 24 oktober. Er zijn wel kiezers die switchen van de ene naar de andere partij en daarbij het Israël-Palestina-conflict aanhalen, soms omdat men de manier waarop de partij ermee omgaat goed vindt, soms omdat ze dat juist niet vinden, maar per saldo is de invloed van het conflict op het voorgenomen stemgedrag te verwaarlozen. Ook op de vraag waar de verkiezingen over moeten gaan komen geen antwoorden die suggereren dat het conflict in het midden oosten het verloop van de verkiezingen op dit moment beïnvloedt. *Dreiging van terrorisme* en de *oorlog in Israël/Palestina* worden door respectievelijk 4 en 3 procent genoemd.

## Verschillen naar leeftijd: jongeren minder kennis en iets minder zorgen

Staan jongeren en ouderen anders in deze kwestie? Ja, maar het is niet heel eenduidig.

In de eerste plaats zien we dat jongeren zelf vaak aangeven hooguit 'een beetje' (68%) te weten van het conflict tussen Israël en de Palestijnen, slechts 19 procent zegt er 'veel' van te weten. Van de ouderen (50+) zegt 30 procent er veel van te weten, de rest veelal minimaal een beetje (62%). Verder maken jongeren zich iets minder zorgen dan ouderen. Van de 50-64-jarigen maakt 82 procent zich veel tot enige zorgen, onder 65-plussers is dat 93%. Onder jongeren ligt dat ook hoog (bijna 70%), maar duidelijk lager dan onder de ouderen.

|   |                    | Totaal | 18-24 | 25-34 | 35-49 | 50-64 | 65+ |
|---|--------------------|--------|-------|-------|-------|-------|-----|
| In hoeverre bent u bekend met het conflict tussen Israël en de Palestijnen? | veel               | 28%    | 19%   | 25%   | 27%   | 30%   | 31% |
|   | een beetje         | 64%    | 68%   | 67%   | 63%   | 63%   | 63% |
|   | niets              | 6%     | 11%   | 6%    | 8%    | 6%    | 4%  |
|   | zeg ik liever niet | 2%     | 2%    | 2%    | 2%    | 1%    | 1%  |

|  |                 | Totaal | 18-24 | 25-34 | 35-49 | 50-64 | 65+ |
|--|-----------------|--------|-------|-------|-------|-------|-----|
| In hoeverre maakt u zich zorgen over het conflict tussen Israël en de Palestijnen? | veel/enige      | 79%    | 68%   | 69%   | 74%   | 82%   | 93% |
|  | niet veel/ geen | 18%    | 29%   | 29%   | 23%   | 15%   | 6%  |
|  | weet ik niet    | 2%     | 3%    | 2%    | 3%    | 3%    | 1%  |

Op de vraag in welke mate men achter de manier staat waarop de Nederlandse regering omgaat met het conflict tussen Israël en de Palestijnen zien we onder jongeren een nog kritischer beeld dan onder ouderen. Van de 65-plussers staat 35 procent achter de kabinetsreactie, van de jongeren is dat 17% (18-24 jaar) en 19 procent (25-34 jaar). Het aandeel dat er niet achter staat is ongeveer gelijk, jongeren weten het vooral vaker niet.

|  |                        | Totaal | 18-24 | 25-34 | 35-49 | 50-64 | 65+ |
|--|------------------------|--------|-------|-------|-------|-------|-----|
| In welke mate staat u achter de manier waarop de Nederlandse regering omgaat met het conflict tussen Israël en de Palestijnen? | Volledig/grotendeels   | 27%    | 17%   | 19%   | 23%   | 30%   | 35% |
|  | Beperkt/ helemaal niet | 55%    | 54%   | 53%   | 55%   | 55%   | 56% |
|  | Weet ik niet           | 18%    | 30%   | 28%   | 22%   | 15%   | 9%  |
|  | Total                  | 100%   | 17%   | 19%   | 23%   | 30%   | 35% |

### Jongeren minder onvoorwaardelijk achter Israël, maar niet vaker achter Palestijnen

Jongeren vinden nog minder vaak dan gemiddeld dat de Nederlandse regering Israël onvoorwaardelijk moet steunen (8 à 9%), ruim de helft van de jongeren vindt van niet. Van de ouderen vindt ook maar een minderheid dit (18 à 22%), maar zij kiezen vaker een neutrale positie.

|  |              | Totaal | 18-24 | 25-34 | 35-49 | 50-64 | 65+ |
|--|--------------|--------|-------|-------|-------|-------|-----|
| De Nederlandse regering moet Israël onvoorwaardelijk steunen | mee eens     | 15%    | 9%    | 8%    | 12%   | 18%   | 22% |
|  | neutraal     | 25%    | 12%   | 17%   | 21%   | 26%   | 39% |
|  | mee oneens   | 48%    | 52%   | 59%   | 54%   | 46%   | 33% |
|  | weet ik niet | 12%    | 27%   | 16%   | 13%   | 9%    | 7%  |

Het is echter ook niet zo dat jongeren onvoorwaardelijk achter de Palestijnen staan. De stelling *Nederland moet meer voor de Palestijnen opkomen* (38% is het hier gemiddeld mee eens) wordt door jongeren niet vaker onderschreven dan door ouderen en ook vinden jongeren niet vaker dat *de regering Israël moet oproepen geen onnodige burgerslachtoffers te maken in de Gazastrook* (maar wel vaak: twee derde tot driekwart, gemiddeld: 78%).

Het verschil tussen jongeren en ouderen zit hem vooral in de kennis: jongeren zeggen op alle stellingen beduidend vaker het niet te weten, waarmee ze - per saldo wel minder vaak onvoorwaardelijk achter Israël staan, maar niet vaker achter de Palestijnen.



|   |              | Totaal | 18-24 | 25-34 | 35-49 | 50-64 | 65+ |
|---|--------------|--------|-------|-------|-------|-------|-----|
| Nederland moet<br>meer voor de<br>Palestijnen<br>opkomen  | mee eens     | 38%    | 36%   | 41%   | 37%   | 38%   | 39% |
|   | neutraal     | 28%    | 17%   | 22%   | 25%   | 30%   | 36% |
|   | mee oneens   | 18%    | 16%   | 16%   | 21%   | 20%   | 16% |
|   | weet ik niet | 15%    | 31%   | 21%   | 17%   | 12%   | 9%  |
|   |              | Totaal | 18-24 | 25-34 | 35-49 | 50-64 | 65+ |
| De Nederlandse<br>regering moet<br>Israël oproepen<br>geen onnodige<br>burgerslachtoffers<br>te maken in de<br>Gazastrook | mee eens     | 78%    | 68%   | 75%   | 73%   | 79%   | 86% |
|   | neutraal     | 9%     | 9%    | 7%    | 11%   | 9%    | 8%  |
|   | mee oneens   | 5%     | 4%    | 5%    | 8%    | 5%    | 3%  |
|   | weet ik niet | 8%     | 20%   | 13%   | 8%    | 7%    | 4%  |

### Verantwoording

Dit onderzoek vond plaats van zondagavond 22 oktober (21.30 uur) tot dinsdagochtend 24 oktober (9 uur). In totaal werkten 2.225 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is grotendeels getrokken in het I&O Research Panel. 103 respondenten met een niet-westerse achtergrond deden mee via Panelclix.

I&O Research voerde dit onderzoek uit in samenwerking met de Volkskrant.



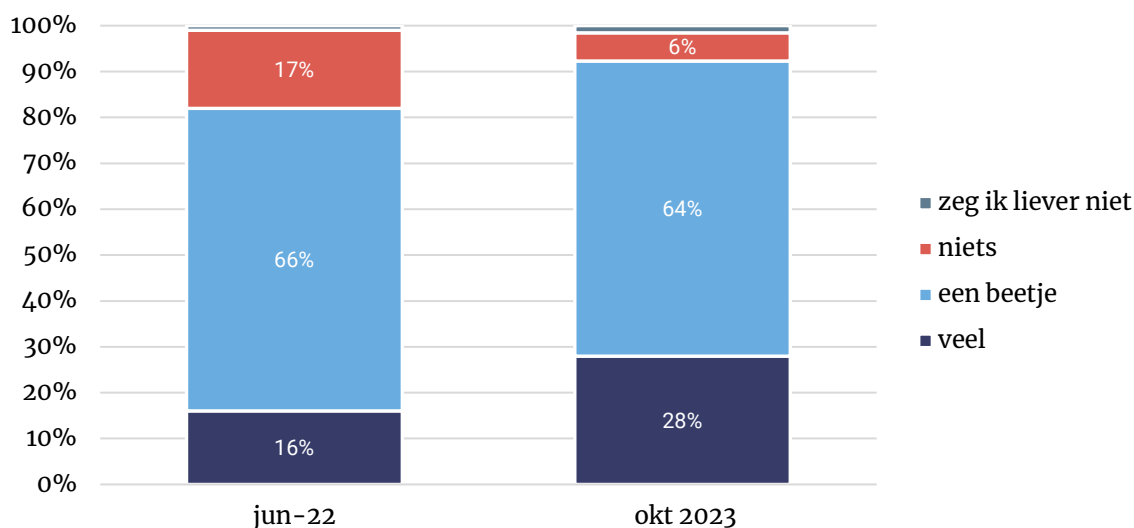


# 1 Achtergrond

## 1.1 Kennis

We begonnen dit onderzoek met de vraag "In hoeverre bent u bekend met het conflict tussen Israël en de Palestijnen?" De meeste mensen geven toe er niet al te veel over te weten, de meeste mensen (64%) zeggen 'een beetje', slechts 28 procent zegt 'veel'. Ruim een jaar geleden (juni 2022) lag dit nog lager (16% 'veel'), zo bleek uit een [eerder onderzoek over dit conflict](#).

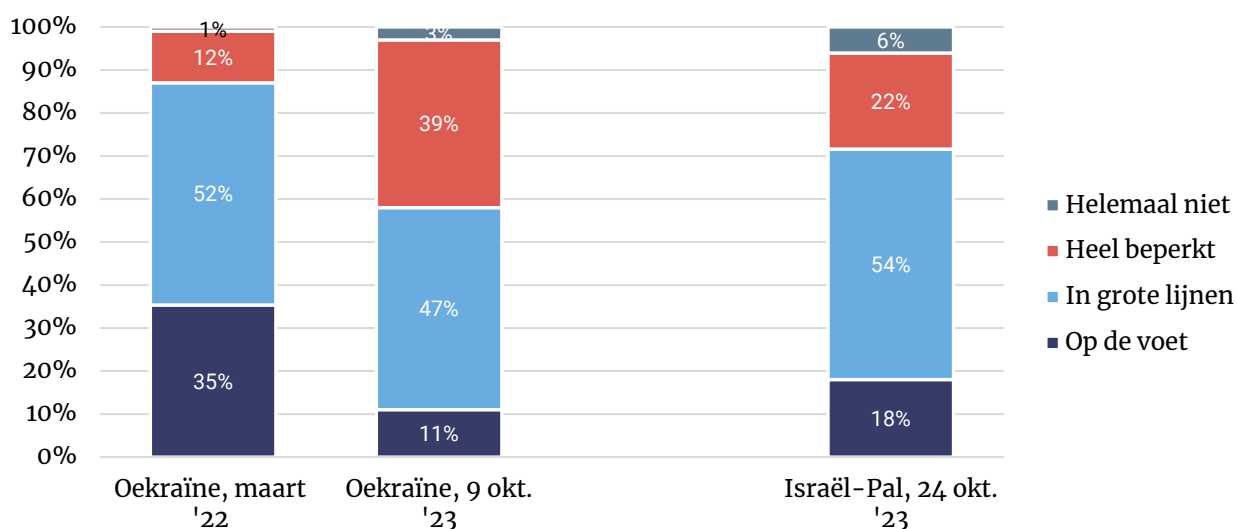
**Figuur 1.1 – In hoeverre bent u bekend met het conflict tussen Israël en de Palestijnen?**



## 1.2 Mate van interesse

Ruim zeven op de tien Nederlanders (72%) volgen het conflict tussen Israël en de Palestijnen (18% op de voet, 54% in grote lijnen, 28% beperkt tot niet). Dat is meer dan twee weken geleden de oorlog in Oekraïne werd gevolgd, maar duidelijk minder dan de oorlog tussen Rusland en Oekraïne bij aanvang (maart 2022: 35% op de voet, 52% in grote lijnen, 13% beperkt tot niet).

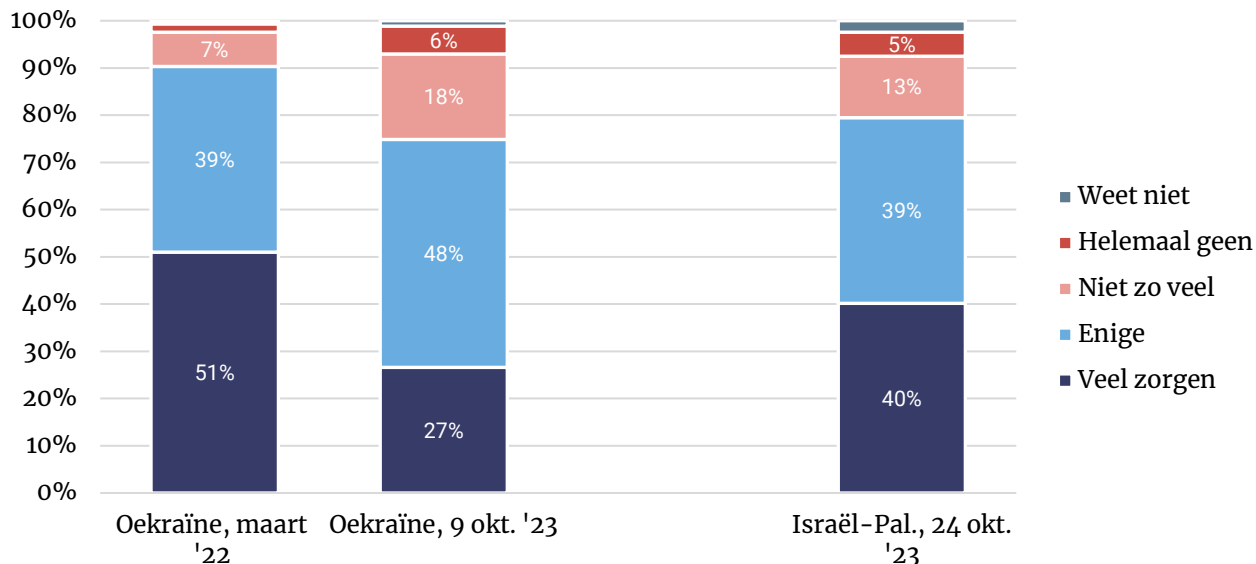
**Figuur 1.2 – In welke mate volgt u het conflict tussen Israël en de Palestijnen?**



### 1.3 Zorgen

Acht op tien Nederlanders maken zich zorgen over het conflict tussen Israël en de Palestijnen (79%, waarvan 40% veel zorgen). Dat is nipt meer dan men zich twee weken geleden zorgen maakten over de oorlog in Oekraïne (75%), maar minder dan toen de oorlog tussen Rusland en Oekraïne net was begonnen (maart 2022: 90%, 51% veel zorgen)

**Figuur 1.3 – In hoeverre maakt u zich zorgen over het conflict tussen Israël en de Palestijnen? (versus de oorlog in Oekraïne)**



Als vervolg op deze vraag vroegen we deelnemers met een open vraag waarover men zich precies zorgen maakt. Het valt in de eerste plaats op hoe genuanceerd mensen reageren. Velen kijken naar de historie, het ontstaan van de staat Israël in 1948. Nog meer deelnemers zien een oplossing verder weg dan ooit. De reacties zijn als volgt samen te vatten:

- Verschrikkelijk dat er zoveel onschuldige slachtoffers vallen;
- Bang dat het escaleert, angst voor een wereldoorlog;
- Beide kanten hebben schuld:
  - Hamas heeft met deze verschrikkelijke daad vlam weer in de pan doen slaan;
  - Men is begaan met de Joden/Israëliërs, angst voor meer antisemitisme in Nederland;
  - Begaan met lot Palestijnen, Israël onderdrukt de Palestijnen al (te) lang;
  - De rest van de wereld kijkt (al te lang) weg
- Angst voor verdere polarisatie in Nederland, gevoel een kamp te móeten kiezen;
- Deze oorlog kan Poetin de gelegenheid geven kans te grijpen in Oekraïne

Enkele citaten:

*Als er meer mensen, zoals nu tijdens demonstraties, partij kiezen voor de Palestijnen/Hamas/Hezbollah/Taliban en Israël niet wordt geholpen dan vrees ik het ergste voor de wereld. Bij een zege op Israël zullen de terroristische organisaties verder gaan. De Palestijnen zelf, de goedwillenden, kunnen hier ook weinig tegen doen, die worden onder de duim gehouden door de terroristen – Zou nu VVD stemmen*

*Voorals zorgen over burgers die meedogenloos worden meegezogen in deze zinloze operatie die volgens mij nooit zal eindigen – VVD*



Toenemend antisemitisme in Nederland – VVD

Buiten het feit dat het een afschuwelijke oorlog is, zie je dat het ook impact heeft op Europa. Er ontstaat onrust en mensen raken verdeeld. – GL-PvdA

Zeer lastig op te lossen. Er is geen duidelijke slechterik in dit conflict. Je kunt geen partij kiezen, maar dat wordt wel verlangd van de samenleving. Dit veroorzaakt ook in NL problemen. – GL-PvdA

Dat de oorlog zich gaat uitbreiden naar de gehele regio. Kan heel snel gaan, iedereen bemoeit zich nu met de regio, VS, Rusland, China, alle buurlanden, Arabische wereld en EU. – D66

VS begint met dreigen, Iran gaat op achterste benen staan. En zo verder. – PvdD

Sinds het ontstaan van de staat Israël in 1948 worden Palestijnen onderdrukt. – SP

Dat de mensen die er wonen de dupe worden van de strijd tussen de regering. Israël mag de Gaza burgers niet afslachten en Gaza mag ook de Israëliërs niet afslachten. Iedere burger waar dan ook dienen beschermd te worden. Ik volg het allemaal slecht omdat ik er ziek van word. – NSC

Toenemende polarisatie. Er is geen ruimte voor nuance. Het lijkt wel alsof je niet zowel de daden van Hamas mag afkeuren en tegelijk ook het beleid van Israel ten opzichte van Gaza. – NSC

Ben erg bang voor escalatie, ook hier in het westen. De Jodenhaat neemt weer enorm toe – NSC

Uiteraard maak ik mij zorgen om wat er met zowel de Israëliërs als de Palestijnen gebeurt, maar ik maak mij ook zorgen om hoe dit in de rest van de wereld kan gaan escaleren. – PVV

Als Israël zou stoppen met de oorlog worden ze overlopen. Als Israël te hard optreedt heb je kans dat de rest van de landen er omheen zich er mee gaan bemoeien. Als Israël op verliezen staat gaat Amerika helpen en wat doet Iran dan? Verder wordt hier maar een kant van de zaak belicht en kiest de meerderheid van de mensen de kant van Palestina, wat gebeurt er dan met de Joodse mensen? – PVV

Aan beide kanten vallen veel slachtoffers, al ben ik van mening dat Hamas en Hezbollah de vlam in de pan laten slaan met hun daden en veel onschuldige mensen van hun eigen volk op hun geweten hebben. – BBB

Ingewikkeld. Het in 1948 de staat Israël stichten heeft de Palestijnen steeds verder daarna in het nauw gedreven. Zij strijden voor hun ontnomen rechten. Israël beveiligt en wapent zich waarna vrijheidsstrijders extremer en extremer worden. – CDA

Behalve over al het leed dat de mensen daar moeten ondergaan, maak ik me zorgen over het feit dat zoveel van die bevolkingsgroepen hier in Nederland wonen en het dus hier tot grote onrust en erger kan leiden. – FVD

Ten eerste over onschuldige burgers (beide kanten). Escalatie in de regio en toenemende haat. Een meer onstabiele wereld. En een oplossing die steeds verder weg lijkt. – FvD

Al decennialang bezet en annexeert Israël illegaal Palestijns grondgebied en worden Israëlische nederzettingen illegaal door kolonisten opgezet – BIJ1

Conflict zal escaleren omdat de westerse wereld Israël te lang steunde en geen oog had voor het decennia lang onmenselijk en onrechtmatig handelen van Israël jegens Palestijnen – weet nog niet  
Vreselijke gebeurtenissen spelen zich af wat onacceptabel is. Vooral nog lijkt dit alleen verder te escaleren. Daarnaast spelen invloeden van andere landen mee + het conflict in Oekraïne gaat onverminderd door terwijl alle aandacht nu in Israël ligt. Dit geeft Poetin vrij spel om te doen wat hij wilt. Al bij al geeft dit een zeer negatief wereldbeeld op dit moment. – weet nog niet



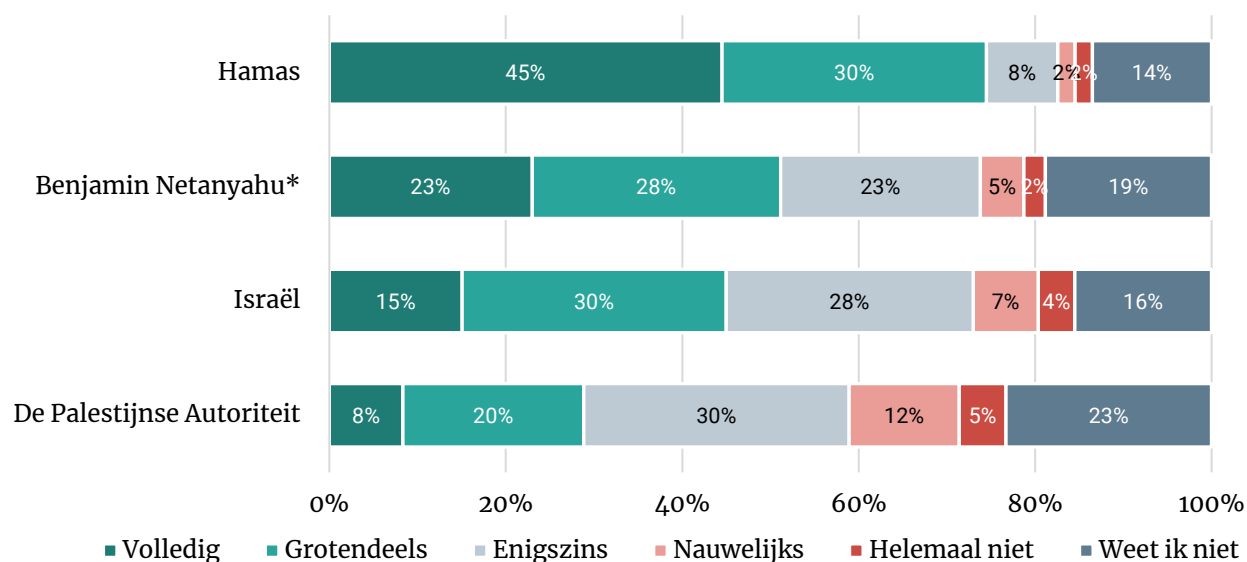
## 2 Houding t.a.v. conflict

### 2.1 Verantwoordelijkheid

De verantwoordelijkheid voor het oplossen van het conflict wordt in de eerste plaats en in sterke mate gelegd bij Hamas: maar liefst 45 procent houdt Hamas 'volledig' verantwoordelijk, 30 procent 'ten dele' (samen 75%). Bijna niemand (4%) zegt nauwelijks tot niet. Daarna houdt men Israël (45% volledig tot grotendeels) en meer nog premier Netanyahu (51%) verantwoordelijk.

De Palestijnse Autoriteit (dat de leiding heeft over delen van de Westelijke Jordaanoever, maar niet over de Gazastrook) dicht men, met 28 procent, beduidend minder verantwoordelijkheid toe. Hier is het aandeel 'weet ik niet' met 23%, vrij hoog.

**Figuur 1.1 – In hoeverre houdt u de volgende spelers verantwoordelijk voor het oplossen van het conflict?**



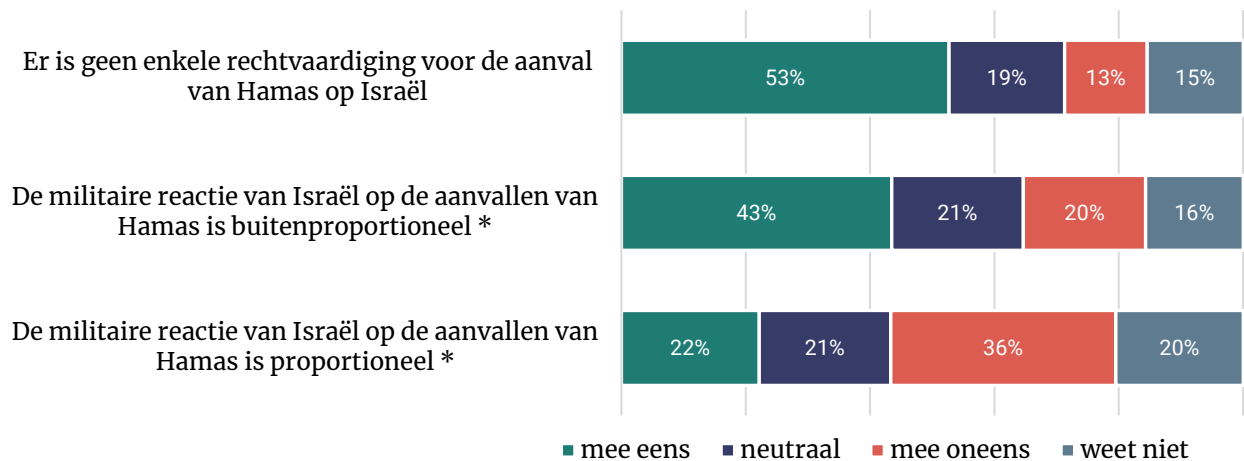
\* premier van Israël

## 2.2 Geen rechtvaardiging voor aanval van Hamas

Ruim de helft (53%) van de Nederlanders vindt dat er geen enkele rechtvaardiging is voor de aanval van Hamas, 13 procent is het daar niet mee eens. Alleen onder de DENK-aanhanger is een groter deel het ermee oneens (41%) dan eens (32%).

Vier op de tien (43%) vinden de militaire reactie van Israël op de aanvallen van Hamas buitenproportioneel, slechts een op vijf vindt van niet. De omgekeerde stelling - *de militaire reactie van Israël op de aanvallen van Hamas is proportioneel* - wordt op een zelfde manier beantwoord: 22 procent is het er mee eens. Dit zijn relatief vaak kiezers van SGP (76%), CU (43%), CDA (37%), PVV (31%) en VVD (30%).

**Figuur 1.2 – Eens / oneens met stellingen**

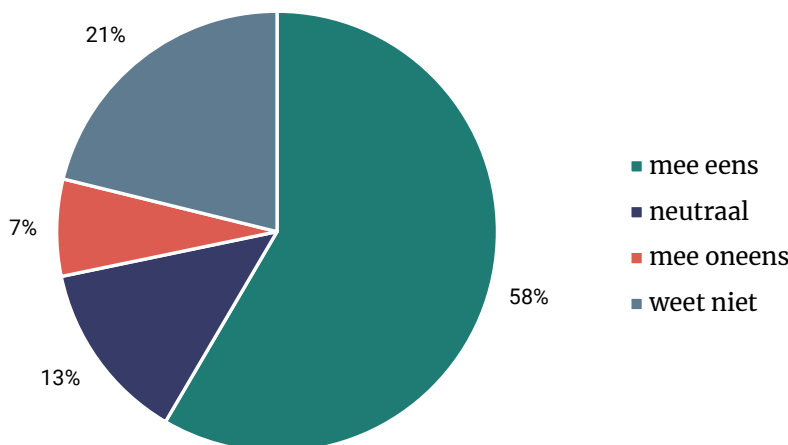


\* = split run (aselect) voorgelegd aan helft steekproef

## 2.3 Twee-statenoplossing enig perspectief

Met "De enige manier om het voortdurende geweld tussen Israël en de Palestijnen te doorbreken is een twee-statenoplossing waarbij de Palestijnen een eigen staat naast Israël krijgen." is 58% het eens. Kiezers van links tot rechts - ook DENK-kiezers - zijn het hier in meerderheid mee eens.

**Figuur 1.3 – "De enige manier om het voortdurende geweld tussen Israël en de Palestijnen te doorbreken is een twee-statenoplossing waarbij de Palestijnen een eigen staat naast Israël krijgen" (eens/oneens)**



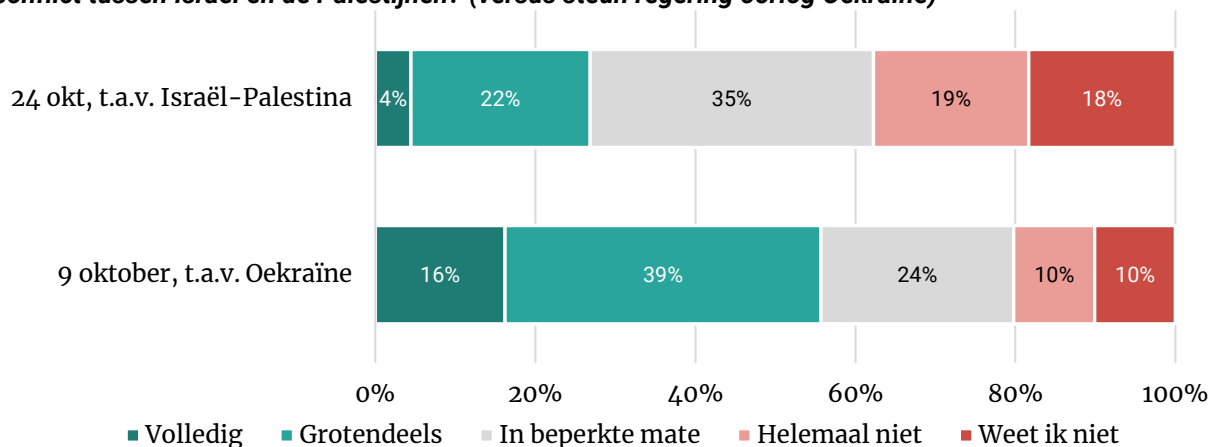
## 3 Rol Nederland

### 3.1 Weinig steun voor reactie Nederlandse regering

Slechts een kwart (27%) staat achter de manier waarop de Nederlandse regering omgaat met het conflict tussen Israël en de Palestijnen. Ruim de helft (55%) doet dat niet.

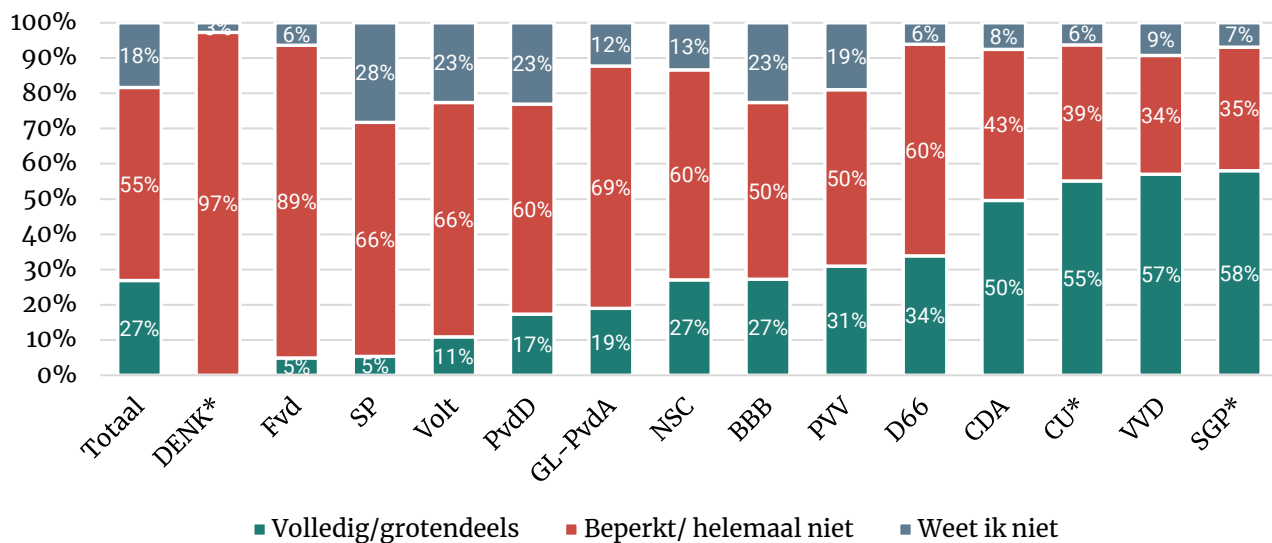
Deze vraag stellen we sinds maart 2022 ook m.b.t. de oorlog tussen Rusland en Oekraïne, daar was en is er juist veel steun voor de manier waarop de Nederlandse regering ermee omgaat (twee weken geleden: 55% steunt het, 20 procent niet).

**Figuur 3.1 – In welke mate staat u achter de manier waarop de Nederlandse regering omgaat met het conflict tussen Israël en de Palestijnen? (versus steun regering oorlog Oekraïne)**



Alleen onder kiezers van SGP, VVD, CU en CDA zien we dat de helft of meer de manier waarop de Nederlandse regering omgaat met het conflict tussen Israël en de Palestijnen steunt.

**Figuur 3.2 – In welke mate staat u achter de manier waarop de Nederlandse regering omgaat met het conflict tussen Israël en de Palestijnen?**



\* tussen 30 en 40 waarnemingen, dus indicatief

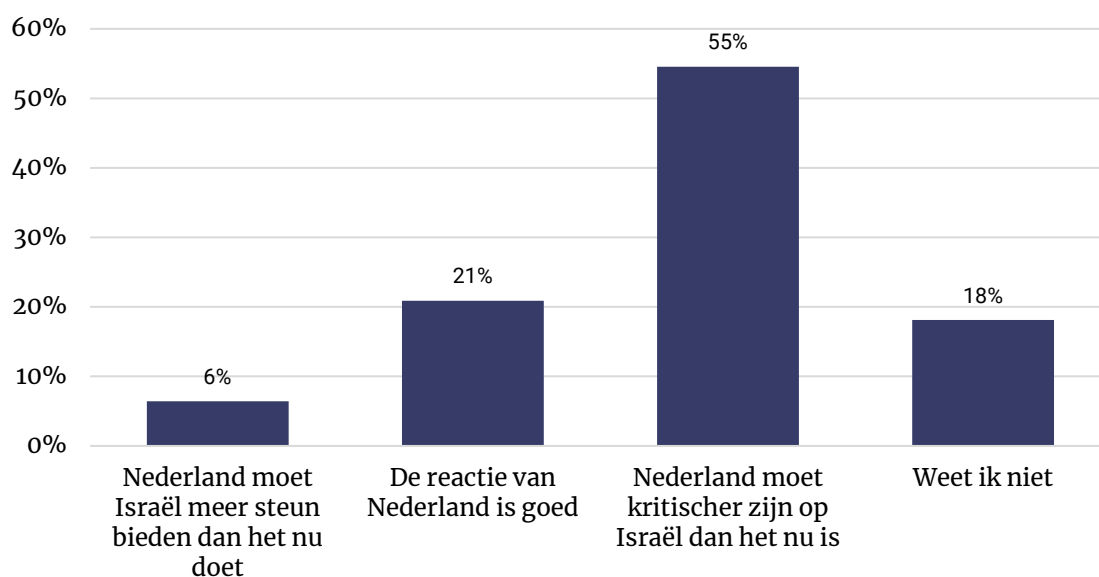


### 3.2 “Nederland moet kritischer zijn op Israël”

Ruim de helft van de Nederlanders (55%) vindt dat de Nederlandse regering kritischer moet zijn op Israël dan het nu is. (Dit onderzoek vond plaats van zondagavond 22 oktober tot dinsdagochtend 24 oktober, grotendeels voor het bezoek van premier Rutte aan Israël en de Palestijnse Autoriteit. Tijdens zijn gesprek met Netanyahu drong hij erop aan dat Israël burgerslachtoffers probeert te voorkomen).

Eén op vijf (21%) vindt u de regeringsreactie goed, slechts 6 procent vindt dat Nederland meer steun had moet bieden aan Israël.

**Figuur 3.3 – Als u denkt aan de reactie van de Nederlandse regering naar aanleiding van het oploeiende conflict in Israël en Gaza, vindt u deze reactie dan goed, vindt u dat Nederland meer steun moet bieden aan Israël of moet Nederland juist kritischer zijn op Israël?**



### 3.3 Slechts 15 procent wil Israël onvoorwaardelijk steunen

Slechts 15 procent vindt dat de Nederlandse regering Israël onvoorwaardelijk moet steunen (zoals premier Rutte aanvankelijk wel heeft gedaan<sup>2</sup>).

Het is niet zo dat een ruime meerderheid vindt dat Nederland meer voor de Palestijnen moet opkomen (43% vindt dat), maar wel vindt een zeer ruime meerderheid (78 procent) dat de Nederlandse regering Israël moet oproepen geen onnodige burgerslachtoffers te maken in de Gazastrook.

Verder missen veel Nederlanders (43%) de nuance in het Nederlandse debat over de kwestie Israël-Palestina en vindt 61 procent dat Nederlanders te snel denken in termen van goed en fout over de kwestie Israël-Palestina

**Figuur 3.4 – Eens / oneens met stellingen**



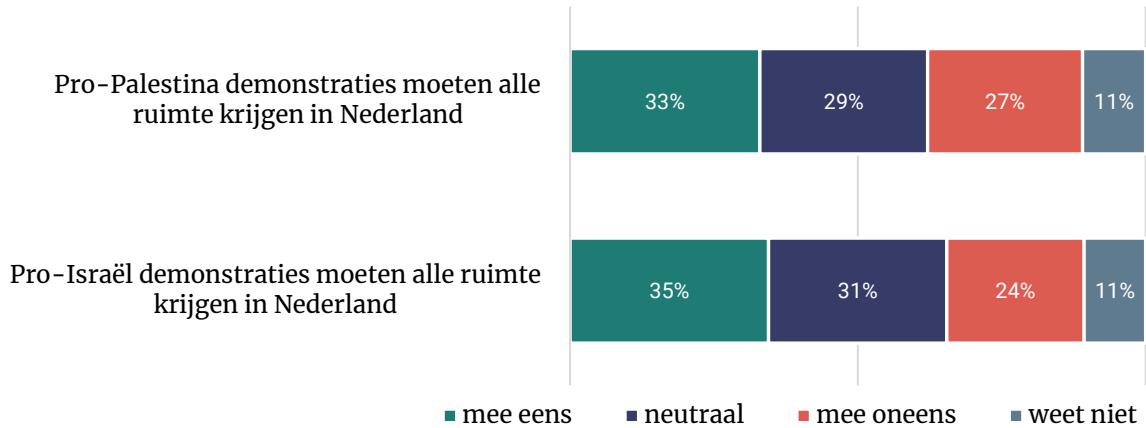
<sup>2</sup> Dit onderzoek vond plaats van zondagavond 22 oktober tot dinsdagochtend 24 oktober, grotendeels voor het bezoek van premier Rutte aan Israël en de Palestijnse Autoriteit. Bij dat bezoek heeft Rutte zijn steun voor Israël opnieuw uitgesproken, maar ook opgeroepen tot proportionaliteit en het niet schenden van het oorlogsrecht.



### 3.4 Demonstraties

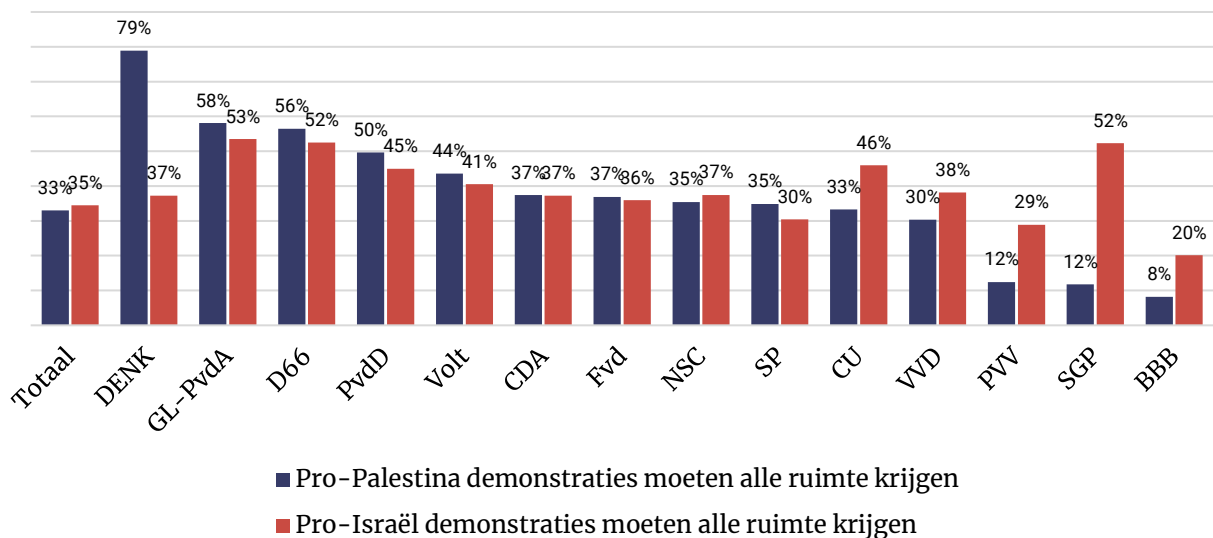
Nederlanders zijn verdeeld over de ruimte die voor- en tegenstanders moeten krijgen om te demonstreren, maar ze zijn wel op dezelfde manier verdeeld: 33 procent is het eens met de stelling *Pro-Palestina demonstraties moeten alle ruimte krijgen in Nederland*, 35 procent steunt de uitspraak *Pro-Israël demonstraties moeten alle ruimte krijgen in Nederland*.

**Figuur 3.5 – Eens / oneens met stellingen**



Splitsen we dit uit naar politieke voorkeur, dan zien we een aantal kiezersgroepen die die ruimte wel aan ene groep willen geven, maar niet aan de ander. Zo zijn DENK-kiezers het in ruime meerderheid eens met de stelling *Pro-Palestina demonstraties moeten alle ruimte krijgen*, maar voor de *Pro-Israël* vindt slechts 37 procent dat. Aan de andere kant hebben met name SGP- en CU-kiezers veel begrip voor *Pro-Israël demonstraties*, en minder voor *Pro-Palestina demonstraties*.

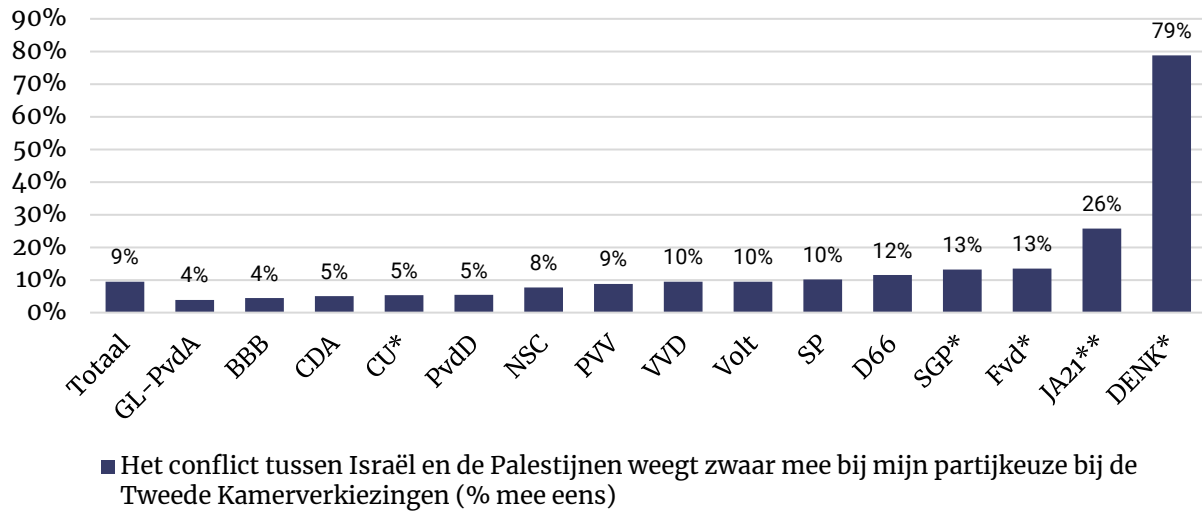
**Figuur 3.6 – Eens / oneens met stellingen (naar huidige politieke voorkeur)**



### 3.5 Verkiezingen en leiderschap

Met de stelling "Het conflict tussen Israël en de Palestijnen weegt zwaar mee bij mijn partijkeuze bij de Tweede Kamerverkiezingen" is 9 procent het eens. Vooral voor DENK-kiezers is het een belangrijk punt.

Figuur 3.7 – Eens / oneens met stelling 'Conflict weegt zwaar mee' (naar huidige politieke voorkeur)



\* tussen 30 en 40 waarnemingen, dus indicatief. \*\* JA21: slechts 17 waarnemingen.

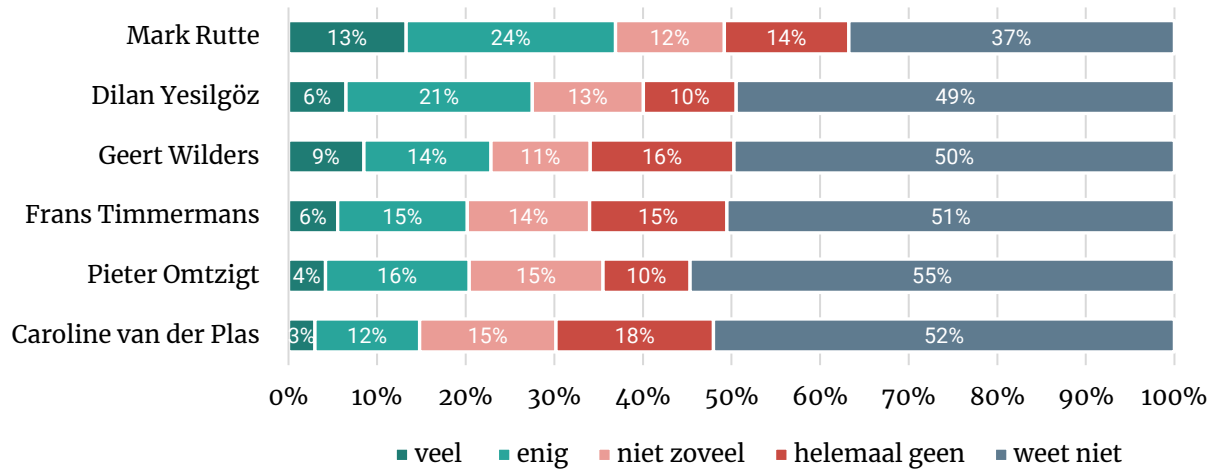
Toch zien we dit niet of nauwelijks terug in de zetelpeiling. Er zijn wel kiezers die switchen van de ene naar de andere partij en daarbij het Israël-Palestina-conflict aanhalen, soms omdat men de manier waarop de partij ermee omgaat goed vindt, soms omdat ze dat juist niet vinden, maar per saldo is de invloed van het conflict op het voorgenomen stemgedrag vooralsnog te verwaarlozen. Ook op de vraag waar de verkiezingen over moeten gaan komen geen antwoorden die suggereren dat het conflict in het midden oosten het verloop van de verkiezingen op dit moment beïnvloedt. *Dreiging van terrorisme* en *de oorlog in Israël/Palestina* worden door respectievelijk 4 en 3 procent genoemd.



### Leiderschap? Toch Rutte

Op de vraag wie er leiderschap toont met betrekking tot het conflict, komt toch vooral Mark Rutte bovendrijven: 37 procent vindt dat hij veel of enig leiderschap toont (al is men het dus vaak oneens met zijn stellingname). Op afstand volgen de hoofdrolspelers in deze verkiezingen, Yesilgöz en Wilders net boven Timmermans en Omtzigt.

**Figuur 3.8 – In hoeverre vindt u dat de volgende Nederlandse politici leiderschap tonen met betrekking tot het conflict tussen Israël en de Palestijnen?**



## 4 Onderzoeksverantwoording

### Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van zondagavond 22 oktober (21.30 uur) tot dinsdagochtend 24 oktober (9 uur). In totaal werkten 2.225 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is grotendeels getrokken in het I&O Research Panel. 103 respondenten met een niet-westerse achtergrond deden mee via Panelclix.

I&O Research voerde dit onderzoek uit in samenwerking met de Volkskrant.

### Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van  $n=2.000$  en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

### I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Sinds april 2019 werkt het I&O Research Panel met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

### I&O Research

I&O Research is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2019). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.



### **I&O Research Enschede**

---

Zuiderval 70  
Postbus 563  
7500 AN Enschede  
T (053) 200 52 00  
E [info@ioresearch.nl](mailto:info@ioresearch.nl)  
KVK-nummer 08198802

### **I&O Research Amsterdam**

---

Piet Heinkade 55  
1019 GM Amsterdam  
T (020) 308 48 00  
E [info@ioresearch.nl](mailto:info@ioresearch.nl)